

מסורת הש"ס

א) ותוספתא פ"ט להלכות ה"ד מיר נדל: אהלנת פ"ח מ"ב, א) תוספתא שם א, זכרות יט: ערובין ל' מ"ק ה: חגיגה כה: פסחים כז: כתובות מח: נזירות כט, ד) (נעמ"ש זכרות יט: על הגליון, ט) גיטין י: קדושין עב, ו) (שופטים יט יד), ו) יבמות פא.), ח) ז"ל כדלמך בתוספתא להלכות (פ"ט ה"ד) ולטו הן סכמות אילן המיסקר על הארץ ר' יהודה אומר כי ותולצם כי ועי' זכריות שמשון פ"ח להלכות (מ"ז, ט) ערך נר,

תורה אור השלם

- לא תסיג גבול רעך אשר גבולו ראשונים בגולתך אשר נתן לך לרשתך.

דברים יט יד

- לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מבשרו ויראת פה מלדון אני יי: ויראת יט יד
- וְעֵבֶר וְעֵבֶרִית אֶרֶץ וְיָרָאָה עֵצִים אֲדָם וְבָהֶם אֵצִלז אֵל גֵּיָא תְּמֹון גִּזָּא.

יחזקאל לט טו

הנהות הב"ח

א) רש"י ד"ה אילן וכי קבר תחת אחד האהלים: א) ד"ה פרעות אבנים גדולות: א) ד"ה בית הפרס וכי רננן כל סביבות: ו) ד"ה שאין וכי הכסות הס"ד ואח"כ מ"ה במהלךך כי שמוכחו מאלך על פני: א) ד"ה מילך וכי עובר לנעשה מל"ל ומיתם מתיבה נמתק: ו) תוב"ד ד"ה ודילמא כי חגורות הס"ד: ו) ד"ה בית הפרס וכי וסביט יחד כולם והלשונים: א) ד"ה אמר וכי דלמא טמא הוא וי"ל:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הקאביל מ"ה והרומה בטמא באוהרה וכו', תמיהת זא חלינת תרומה טמאה אסור רק כשהם ע"י יבמות ענ ע"ז ע"ז ע"ז:

הנהות הגר"א

א) גמ' אבנים פרעות, מית אבנים נמתק:

הנהות מהר"ב רינשבורג

א) גמ' מדר מלו לא מסוג, כיצ עיין מנ"ח פ"י מקטן פ"ק כ ופסחים משניות נאמנים' נמשעות ודח"ק:

תום' הרא"ש

בבבן טמא, ותרומה ומה בכך אפי' הוא טמא אסור ליכנס בבית הקברות ודבניו מבטיא ליה גבוי וכו'ן (בבית הקברות) אי בעי שרייה למלקות, ואמרין גמי בפ"א מינין אמר רב הונא נזיר שהוא עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר חייב, וי"ל דכותאי לית להו הא דרב הונא אלא סברי כשהוא טמא אינו מוזהר עד מלחוסף טומאה: אילן המיסקר על הארץ, מיירי שידוע לנו בדואי שמת קבור תחתיו ואינו יודע לנו תחת איזה מן הענפים ואין הכותי נאמן לומר תחת ענף אחד הוא קבור אלא הוא הולך תחת שם הענפים ואינו מקפיד על ספק טומאה כדמיתבו בסמךן דאניו נאמן אלא בחולך על פני כולה, ומה שפירש"י אילן הסמךן לבית הקברות ופעמים קטן אשיל שם אורחא ומילתא נקט אביל ליעולם צריך שיהא דואי וכו' מת קבור תחתיו שאם היה ספק לא היה הכותי נאמן אפי' הולך) על פני כולה ואפי' בספק טומאה ביה"ח ספיקו טהור הכא גזור רבנן: בית הפרס, פירש"י על שם

דם הנדה פרק שביעי נדה

מאי דרוש, כותיים שאין קוצרים את הנפלים: לא ספיג גבול רעך, ומוקמינן לה בספריי' במוכר קצרי אצותיו: **נאמנין לומר קברנו**, דמדי דאורייתא הוא טומאת המת: **והא לים להו ולפני עור לא ספן מכשול**, לא דרשי ליה במחטא את חזירו ולא איכפת להם אם אנו

חוטאים על פיהם: **זבה**, כותי עומד שם: **דקאיל מינה**, * ותרומה טמאה באוהרה לטהור וכ"ש לטמא: **לא בקאי ציזירה**, וכי קצרי נפל לא ידעי דהוא בן מ' יום וסברי מיא בעלמא הוא ואינו מטמא: **צטיטוק**, זבהמה דקה ופוטרי את הבהמה מן הזכורה ובזכורות (דף כא:), מפרש מאי טיטוק שמצצצת ומוילאה דם דרך רחם וזהו הולד שימות ויולא הלכך זבא אחריז אינו זכור והמי כותיים לא בקאי צטיטוק וימינן דלא טיטף ואמרו טיטוק הוא ופוטרינן את זבא אחריז קמ"ל: **על ציון**, לציין וסומכין עליהן ועבדינן טהרות היכא דלא ציינו: **אילן המיסקר על הארץ**, והוא סמךן לדרך בית הקברות וימינן דמיתרמי צין השמשות וקצרי התם ואם הענפים מוצדלים שאין האהל שלם וידוע ודאי שיש קצר תחת^(א) האהלות ואין ידוע איזה הוא והכותי מעיד על אחד זה טהור אינו נאמן לפי שאינו חש על הספק ומולה הטומאה זבאהל שני מספק: **פרעות**,ט גדולות וזולטות מן הגדר וקצרו תחת אחת מהן ואין אנו יודעין תחת איזהו מהן וזא כותי והעיד על מקלמן שהן טהורות אינו נאמן משום דלספקא לא חיש ותולה הספק באלמות: **בית הפרס**, שדה שנחרש זה קצר ואוקמי רבנן ^{טו} על סביבות הקצר מאה אמה בספק טומאה שדיקדקה המחרישה את העצמות ומגלגלתן: **מנפת**, דבשר ליכא ועלם כשעורה לא מטמא אלא במגע ובמשא הלכך מנפת כדי שלא יגעו רגליו זו והולך: **שנידש**, זרגלי אדם שהרגלים נושאים את העצמות ושחקוס: **פרס**, לשון דבר שזור ופרוס על שם שנפרסו העצמות: **בית ארבעת סאין**, היינו ק' על ק' שהרי חצר המשכן מאה על חמשים והוא בית סאתים: **שדה שאזב**

זה קצר, מיקרי גמי בית הפרס ורבנן גזרו זכולה דתניא במועד קטן (דף ג:) א' בית הפרס הן שדה שאזב זה קצר ושנחרש זה קצר ושדה זכוכין: **שאין מעיד אלא על גופו של קצר**, דכיון דלמרי אין שם קצר זרות זה על גופו של קצר הוא מעיד וגופו של קצר דאורייתא ובדאורייתא מהימני, אלמא נאמנין על בית הפרס ועל (בית) הסככות^(י): **מהלך על פני כל השדה**, דכיון דעל פני כולה מהלך ודאי פשיטא ליה דניטלה הטומאה משם ומתני' דקמיה דאין נאמן כגון שאינו מהלך על פני כולה שמשירי רוח אחת הלכך אפילו במקום שעבר אינו נאמן משום דליהו לספקא לא חייש: **מאי למימרא**, נהי דלספק לא חייש לודאי חייש וכיון דפשיטא לן דקצר הוה זה והוא מהלך על פני כולה הרי עובר על מקום הקצר ואי לאו דקים ליה שניטלה הטומאה לא עבר: **לרועה נפקא**, מן השדה ונקרחת על שם שדה זו ושם הוא תולה את מקום הטומאה והכא עבר מספקא דלספקא לא חייש: **קמ"ל**, כיון דעל כל ד' רוחותיה עובר ^{טז} זכוכה לרצועה לא חיישינן: **לאפויו סחומין**, אין נאמנין לומר עד כאן תחוס שצת דתחומין דרבנן וכותיים לא סבירא להו: ויין נסך, דאין כותי מקפיד על מגע עובד כוכבים:

הדרן עלך דם הנדה

הקצרות לקוצרו ופעמים שנשכח שם ולא הוסר וזהו יאוש בעלים: **בִּית הפרס** שנידש שחור, אשדה שנחרש זה קצר קאי דמספקינן לעלם כשעורה ק' אמה סביבות הקצר דכיון שנידש וגרמם זרגלים י"ל שהוליכו כשעורה משם אבל אשדה שאזב זה קצר לא שייכא דך קולא: **מִלֵּא מענה ק'** אמה, בתוספתא להלכות (רפ"ו) מפרש דסך ק' אמה היינו לכל רוח: **אִמָּר ר'** יוחנן במהלךך **ובא ע"פ פני בורא**, אבל בשדה שנחרש זה קצר אפילו מהלך וזא על פני כולה לא מהימן דאין כאן אלא ספקא דרבנן שמה הסית עלם כשעורה ואין הכותי חושש עליה וא"ת כי היכי דציין קצרות דמהימן אדאורייתא דלוקימנא זבהן עומד שם ה"נ לייתי במתני' דמהימן אסככות ופרעות ובמהלך על פני כולה וי"ל דלא חשיבא ליה למתני' רבותא לאשמועינן דלא חיישינן לרצועה נפקא ועוד אצית הפרס דנחרש זה קצר לא מהני מהלך וזא על פני כולה כדפירשית אלא דוקא זבאב זה קצר וא"ת ובאזב גמי היכי מהני דלמא ^{טז} טמאה היא וי"ל דמיירי דנקיט תרומה ואכיל מינה כדקאמר לעיל וזה"ה דנקט ולא אכיל וכגון שידוע לנו שהיא טהורה דלא הוה כותי מטמא לה:

הדרן עלך דם הנדה

דם הנדה פרק שביעי נדה

זו.

ודלמא כהן טמא הוא, ואע"ג דטמא גמי אסור לשהות זבית הקצרות דזנזיר בפרק מי שאלמר (דף ז:) **זעי נזיר** והוא זבית הקצרות מי זעי שהייה למלקות או לא ובפרק ג' מייןן (שם דף מז:) אמר רב הונא נזיר שעומד זבית הקצרות והשיטו לו מתו או מת אחר חייב וטעמא לפי שמוסיף טומאה עליו דזחצורים עושין את האחר אב הטומאה כדאמר התם כותיים לית להו הך ^א) מימרות: **ובנה** אצלו ציון, במועד קטן (דף ה:) מפיק מהכא ציון של בית הקצרות וא"ת ולר"ש דלמרי' אין קצרי עובדי כוכבים מטמאין זבאהל היכי מפיק מהכא הא אמר דמו"ק דאין מצינין אלא על טומאת אהל וי"ל מדמצינין לפי שעה ציון משום טומאת מגע ומשא אס כן לכל הפחות יש לציין בטומאת אהל ולמאי דזעי למימר זבאהל על יצמתו

(יבמות דף סא.) דלר"ש מתני עובדי כוכבים לא מטמאי אפילו במגע ובמשא נפיק ליה לר"ש ציון מדרשא אחריתי דהתם וציון דגבי גוג לאו משום טומאה אלא לנקות הארץ מן הממים וא"ת ולר"ש דדריש (שם) דאין עובדי כוכבים קרויין אדם לא כתיב ורלא עלם אדם וי"ל דנקט אדם לאפוקי דס"ד דקצרו שם עצמות זבהמה **אִילָין המיסקר**, מיירי זידוע שיש מת קצור שם אך שאין ידוע

תחת איוז ענף ואין כותי נאמן לומר שאינו קצור תחת ענף זה אפילו הולך תחתיו דאין מקפיד על ספק טומאה ודוקא במאחיל על פני כולה אמר כסמךן דנאמן ומה שפ"ה אילן כסמךן לבית הקצרות ופעמים קוצרין שם זחנס פירש כן כיון שזריך לפרש זידוע שמת קצור שם דבספק לא היה נאמן אפילו היה מהלך על פני כולה ואע"ג דספק טומאה זברה"ר טהור הכא גזור רבנן והא דקאמר לקמן בפ"צ (דף סח:) דסככות ופרעות לאו אהל הוא ורבנן גזרו עלייהו לאו דוקא קאמר דלאו אהל הוא דבדאי קצור שם איירי כדפי' אלא כלומר הך טומאת אהל אינה אלא מדרבנן דברה"ר ספקו טהור א"י הענפים

המוצדלין זה מזה רואים אותם כאילו הן סמוכות ליחשז אהל ^{טז} כדלמך זאהלות (דף טט) המיסקר על הארץ רבי יהודה אומר רואין התחמוות כאילו עולות למעלה והעליוות כאילו יורדות למטה והם היו נוגעות זו בזו כפותח טפח מציאות וחולות כי': **בִּית הפרס**, על שם פריסה שהעצמות נפרסים צמדרם רגלים או ע"י מחרישה ובשדה שאזב זה קצר לא שייך האוי טעמא וקרי ליה צפ"ק דמועד קטן (דף ה:) בית הפרס ושמה אגז דקרי בית הפרס לשדה שנחרש זה קצר קרי גם לאזב בית הפרס א"י לשון בית הפרס על שם שפרסות רגלי אדם נמנעות מלילך שם מפני הטומאה ובפ"ק (דף ה:) תניא גבי בית הפרס הוא שדה שנחרש זה קצר ושאזב זה קצר ושדה זכוכים ומפרש טעמא דשדה זכוכים משום יאוש בעלים ושפרש כפרוך דשרדה מיוחדיש שקרובי המת מביאין אותו עד אותו מקום ואנשי בית הקברות באין לקראתם ובוכין ומספדיין ושבחוהו, ורשב"ם פיי פעמים שביני העיר מביאין אותו שם וסבורין שאנשי בית הקברות יטלוהו משם ובני הקברות סבורין שאנשי העיר ויליכוהו לבית הקברות ונשאר שם והווי יאוש בעלים: במהלךך ובא על פני כולה, ובבבן אכיל תרומה כדלעיל, אבל בשדה שנחרש בה קצר אפי' אם מהלך על פני כולה אינו נאמן דספק הוא אם יש טומאה כלל דשמא לא נשאר עצם כשעורה שלא נחרש במחרישה וכותי לא חייש לספק טומאה: **יצועה** נפקא, ובאילן שמה היה ענף יוצא מן האילן וגעץן ותולה בו הטומאה, ותימה כיון שאומן מתניחין נאמנין על ציון הקבר לייתי גמי נאמנין על (הקברות) (הסככות ופרעות) ולוקמא במהלך על פני כולה וי"ל דלא חשיב ליה חרוש הך דאדמור דרצועה נפקא כמו אמור לא בקאי ביצירה ובטיטוף וציין שהוא מדרבנן: **סליק פייקא**

עין משפט ונר מצוה

ל א ב מיי פ"ג מהל' טומאת מת הלכה ב:

לא א ג מיי פ"ו מהל' קרנן פסח הלכה ח:

לב ד ה מיי פ"י מהלכו טומאת מת הלכה א:

מוסף רש"י

ובנה אצלו ציון, סימן שיש כאן עלם של מת כדי שיפרטו ממנו הולכי דרכים ועושי טהרות (יחזקאל ט טח), מנפת אדם איתו טמא זבאהל, וכשמפת לפני רגליו, אס יש עלם גבול נראה מאליו ועלם קטן נראה כנפיתא ואינו מסיתו זרגליו (ושבין ל' וכע"ז פסחים כג:) וטמא איתו מטמאו דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוח

גניו וזיו מנין (פסחים וכע"ז ברכות יט) דכולא ספיקא משום עצמותו היל, ועצמות זלל כשר איתו טמא זבאהל, וכשמפת לפני רגליו, אס יש עלם גבול

נראה מאליו ועלם קטן נראה כנפיתא ואינו מסיתו זרגליו (ושבין ל' וכע"ז פסחים כג:) וטמא איתו מטמאו דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוח גניו וזיו מנין (פסחים וכע"ז ברכות יט) דכולא ספיקא משום עצמותו היל, ועצמות זלל כשר איתו טמא זבאהל, וכשמפת לפני רגליו, אס יש עלם גבול נראה מאליו ועלם קטן נראה כנפיתא ואינו מסיתו זרגליו (ושבין ל' וכע"ז פסחים כג:) וטמא איתו מטמאו דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוח גניו וזיו מנין (פסחים וכע"ז ברכות יט) דכולא ספיקא משום עצמותו היל, ועצמות זלל כשר איתו טמא זבאהל, וכשמפת לפני רגליו, אס יש עלם גבול נראה מאליו ועלם קטן נראה כנפיתא ואינו מסיתו זרגליו (ושבין ל' וכע"ז פסחים כג:) וטמא איתו מטמאו דהא אין טומאת אהל בעצמות אלא רוח

הדרן עלך דם הנדה

תום' הרא"ש (המשך)

שהעצמות נפרסין ונפרסין במדרס רגלי אדם או ע"י המחרישה ואע"ג דבשרה שאזב בו קצר לא שייך האי טעמא וא"ת קרי ליה בית הפרס בפ"ק דמועד קטן, וי"ל דאגב שקרי לשהי (שנאבד) [שנחרש] בו קצר בית הפרס קרי ליה גמי להאי הכי א"נ לשון בית הפרס הוי על שם שפרסות רגלים גמנעין לילך שם מפני הטומאה, בפ"ק דמועד קטן (וי"ל דאגב) תניא ג' בית הפרס הן שדה שאזב בו קצר ושדה שנחרש בו קצר ושדה בזוכין ומפרש שדה בזוכים משום יאוש בעלים ושפרש כפרוך דשרדה מיוחדיש שקרובי המת מביאין אותו עד אותו מקום ואנשי בית הקברות באין לקראתם ובוכין ומספדיין ושבחוהו, ורשב"ם פיי פעמים שביני העיר מביאין אותו שם וסבורין שאנשי בית הקברות יטלוהו משם ובני הקברות סבורין שאנשי העיר ויליכוהו לבית הקברות ונשאר שם והווי יאוש בעלים: במהלךך ובא על פני כולה, ובבבן אכיל תרומה כדלעיל, אבל בשדה שנחרש בה קצר אפי' אם מהלך על פני כולה אינו נאמן דספק הוא אם יש טומאה כלל דשמא לא נשאר עצם כשעורה שלא נחרש במחרישה וכותי לא חייש לספק טומאה: **יצועה** נפקא, ובאילן שמה היה ענף יוצא מן האילן וגעץן ותולה בו הטומאה, ותימה כיון שאומן מתניחין נאמנין על ציון הקבר לייתי גמי נאמנין על (הקברות) (הסככות ופרעות) ולוקמא במהלך על פני כולה וי"ל דלא חשיב ליה חרוש הך דאדמור דרצועה נפקא כמו אמור לא בקאי ביצירה ובטיטוף וציין שהוא מדרבנן: **סליק פייקא**